

Az *Irodalmi Újság* június 11-i számában H. Noszov tollából szatirikus jegyzetek jelentek meg „Segítünk kritikuskainknak” címmel. „... A művet megdicsérjük — ajánlja a szerző — és bizonyításként néhány pozitív példát idézünk. Rögtön utána leszidjuk, amit néhány negatív példával támasztunk alá.” S hozzá teszi Noszov: ezt a sorrendet minden esetben követnünk kell, akár tehetséges alkotás a szóban forgó mű, akár nem; így ugyanis a kritikus mindenképp jól jár, s ha eljön az idő, büszkén verheti a mellét, hogy „én már akkor megmondtam”. Nos, én nem mondom — nem jóslólok — meg semmit, s e sorrendet se tartom be. Először azért, mert Boda István tehetsége nem vitatható. Másodszor pedig: miféle jögon jóslóknak róla, mikor magam sem vagyok idősebb. S végül — harmadszor — mert magam én sem szeretem, ha jóslóknak rólam. Tehát csupán a tényeket mondom el, s a benyomásaimat. A költő — amint vallja — a parasztságból jött. Versei főként a paraszti életéről szólnak, élményei alapján. Ez az élet még képeibe, hasonlataiba is beitatódott. Ez az az archimedesi pont tehát

számára — költészetének alapja, anyaga — ahonnét elindult a világot „meghódítani” — versbe foglalni. Innen verseinek élet-íze, valósága, nyelvének közvetlen — úgyszólván — kézzelfogható volta. S onnan, hogy annak a paraszti életnek az átalakulása — amelyből szakadt — mélyen foglalkoztatja is. Erről az oldalról érdeklik élményszerűen a mai problémák, ha nem is veti fel mindet. Ezért, búcsút mondva az ifjúságnak, az őt szülő nép mellett tesz hitet, aki elküldte „őrizni a világot”. Ez adja tartalmát felelősségérzetének, e felelősségérzet pedig fokozott igényességhez vezet. Ezt a érzést tán többen is érezzük magunkban fiatalok, akik az írást nem pusztán megélhetésnek, mesterségnek, de örökösnek, hivatásnak, küldetésnek érezzük. Ezért kell nekünk az ő szavai szerint „*vágyban és dalban igazolni, ki az ifjabb, ki az erősebb, s az igazabb is, ki a jövő aranypróbáját is kiállja*”, s megküzdenünk minden kérdéssel, amit élénk állít az élet, „*míg dal és vágy és csók és álmogyémántos keményre nem érnek*”. Ezért szívünket küldjük Boda Istvánnak.

Németh Ferenc

Tóth Endre: A forrás dala

(Válogatott versek 1933—1955 — Alföldi magvető)

Tóth Endrének 1936 óta ez már negyedik önálló verskötetét: a költő már nem „fiatal”. Verseiben megérezzük a keserű őszinteség erejét, amely döbbenetesen hiteti el az olvasóval, hogy a költőnek nem is volt fiataltsága. Az a világ nem engedte, hogy legyen. „Nem is voltam igazi gyermek... Rideg-hideg volt a világ hozzám” — így keresi a 25 éves költő az apját, kinek „gyilkosa egy vak puskagolyó volt.” (HALOTT APÁMHOZ 1939.) Már legkorábbi, 19 éves fejjel írott versei riasztó hűségű képek; de *csak képek*, amelyeknek reménytelenség-, kétségbeesés- és egyedüliség-sugallta sívár, „színtelen-színeit” nem bírja az együttérzés melege sem biztató hitté tüzesíteni. A költő mélyen vágyakozik, hisz; de közben a saját „sötét hite” ellen kénytelen küzdeni, — s ezt keményen, férfiasan megteszi — de vágyódása épp ezért elvont, homályos és *csak* a felhőkbe kívánczó: „Fel akarom törni a sárból az égbe”... Mert elhagyott-nak érzi magát — akaratát hiábavalónak és gyengének véli. Mindez azért, mert Tóth Endre nem találja helyét, nem tud összeforrt elvesztett gyökereivel. Azt írja: „A szegények közül jöttem és rokon — az ő tört szemükkel az enyém. Mert velük együtt robotoltam. — éheztem, fáztam és szenvedtem — s a nehéz évek szörnyű tükrét — itt láthatod

sötét szememben”. De ugyanott: „Ha találkozol néha velük, — ne nézz a szegények szemébe, — mert nem lesz többé nyugodalmaid. — Kíméld magadat, fordulj félre.” (NE NÉZZ A SZEGÉNYEK SZEMÉBE — 1939.) — Vagy: „Se kint, se bent, mint a küszöb, — úgy élek két világ között. — Csak ténfergek, mint a gyarmok, — kit szülője kitagad... Száműzöttje két világnak... Attól estem a legmesszebb, — aki szült és aki nemzett, — s kivel a vér közös gyökér: — a lélek már idegen. (SE KINT, SE BENT — 1942.) — Így az önmagáért-önmagával vívott harcban is csak ritkák, rövidke lehetnek az olyan győzelmek, mint BIZTALÓ, RABOK, GYERMEKEIM, ZSÁKUTCA — végül és általában *csak* a reménytelenség marad felül ilyen sötét, epés-gúnyos kacajjal: „Hétrét görnyedve a rangok előtt, — jó fiú légy s alázatos, — áld ha ütnek, ha kiloccsan velőd, — vagy valaki beléd tapos. — Gyenge legény vagy; ha mégse bírnád, — számodra más út nem marad: — a múzeumba add be írhad. — Oly egyszerű. Kösd fel magad. (MÉLY TANÁCS — 1940.)

A felszabadulás után is kísértének még a költő „koloncái” egyes verseiben, és általánosságban mintegy tartalmi-formai esésben, „fáradtságban” jelentkeznek. Hogy a költő egyre vastkosodó, szinesedő reménységinkről

nem tud olyan tisztán, megragadóan, döbbenetesen szólni, mint ahogy tudott a reménytelenségről — ez sajnálatos, de érthető ezeketán. A már kiforrott költőnek szinte újra kell kezdenie; hiszen meg kell találnia a fiatalságát, hogy *forrás* lehessen. Erre életünk és Tóth Endre kemény, nekivágó hangja a biztosíték. A költőtől természetesen lefoszlottak már az önmarcangolás legszálalabb kötelekei — s az új, nagyszerű, mindent betöltő „témát“ birtokbavette:

„Most láttam meg felém fordult orcád,
szülőföldem, édes Magyarország.
El voltam én eddig tőled zárva,
most találtam igazi hazámra.
Szépségedet mámorosan zengem,
a halál sem némithat el engem,
itt őrizlek szememben, szívemben.“

(A SZÁRNYAS EMBER — 1954.)

Nagyfalusi Tibor

Asztalos István: Jóska

— Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest —

Asztalos István romániai magyar írók és szeretik Magyarországon is. Főerőssége a novella és elbeszélés. Elbeszélésének tárgyát a múltból veszi, de a jelent, megváltozott életünk sokszínűségét is ugyanolyan plasztikusan eleveníti meg.

Hangja mesélő hang, amellyel a legbonyolultabb jellemet is úgy tudja ábrázolni, mintha most, szemünk előtt formálná meg, sorsuk érdekessé lesz előttünk, mert abban a valóságban élnek és mozognak, amit mi is nagyon jól ismerünk. Melyikőnk ne találkozott volna szerető édesanyával, akinek minden gondja a családja, mos, vasal értük. Egyik elbeszélésében Asztalos István egy ilyen édesanyát rajzol meg. Karácsony estén nem vágja le egyetlen kakasát, s itt mindenki igazat ad neki. De amikor meghalljuk nagyobb fia kifakadását, aki sírvafakad az ágyon, hogy rossz hallgatni, az apa, pedig bánatában ráront: — Ki vagy te, hogy ugatni mersz? — elszorul a szívünk.

„Mert önző a szegénység, elletketleníti az embert, akár a gazdagodás,“ — mondja egy másik elbeszélésében, amikor 2 testvér összevész a kabáton, mert nem tudják eldönteni kié legyen. A szegény gyerekek nem a szerezése áll az útjában. Ha nincs kabátja, meg kell dolgoznia érte. S összegyűjtött pénzét még anyjától is félti, mert hisz az elkölthi akkor is, ha nem akarja. Ebben a világban már a gyerek is érzi, hogy nem lehet boldogulni. Hinni is csak ideig-óráig tud, mert nagyon hamar vége szakad az ábrándnak.

Az író egyszerű nyelven, népi izzal mondja el a történeteket, hogy az ember szinte ott él köztük, s a figurákkal érez. Asztalos István még véletlenül sem üt meg hamis hangot, s ábrázol olyan képet és jelenetet, ami az életben nincs meg. Az elbeszélések olvasásakor úgy érezzük, hogy minden szereplőt

ismerünk már nagyon régről, de így még nem találkoztunk velük.

Asztalos emberszeretetre nevel és helytállásra fiatalt és felnőttest egyaránt.

A kötet legkiemelkedőbb elbeszélése: „Jóska“.

Jóska egy ma játszódo elbeszélés főhőse, olyan, mint a legtöbb gyerek, illetve csak a körülményei olyanok. Ez az elbeszélés hangjában és mondanivalójában is különbözik a kötet többi elbeszélésétől. Nemcsak mondanivalójában, de szerkezetében és jellemábrázolásában is. Míg Asztalos múltban játszódo elbeszéléseinél az egyszerű, szomorú események csak úgy teremnek úton-útfélen, addig a ma gyermeke, Jóska előtt ott áll a lehetőségek egész sora. Terveit, ábrándjait megvalósíthatja, csak akarnia kell.

De az elbeszélésben nemcsak Jóska és szüleit ismerjük meg, jó tanárokat és hancurozó gyerekeket, megtaláljuk még azt a világot is, amely épp most van letűnőben. Emberekkel, akik táplálják magukban azt a hamis erkölcsöt, amire a múlt nevelt bennünket. Ezzel a hazug álerkölcselel Jóska is megbarátkozik. Jósának is jó a látszat. Megelégszik azzal, hogy barátaival elhiteti: ő költő lesz, azért nem tanul, s megszerez minden olyan tárgyat, amivel feltűnhet társai körében. Ezeket a „látszat“ tulajdonságokat a ma embere mégis ki tudja magából irtani, mert idegen tőle, s idegen a társadalomtól.

Asztalos magasrendű művészi erővel, az irodalom igényes eszközeivel állítja szembe a látszatra tetszetős, de lényegében rothadt, az önzést, öntetszelgést, közösség-ellenességet tartalmazó erkölcsöt a szocialista erkölcsi szemlélettel. Gyermekes és felnőttes, pedagógusok, szülők és úttörőpajtások egyaránt használnak és örömmel fogják forgatni az izléses kiállítású elbeszélés-kötetet.

Kaszás Györgyi